

Internacionalizacija sistema stručnog obrazovanja u zemljama Zapadnog Balkana

Ishodi projekta i opšti nalazi za zajedničko razmatranje o sejanju semena za učenje kroz mobilnost u zemljama Zapadnog Balkana

“Pružanje podrške obrazovanju i potencijalu mladih ljudi na Balkanu od ključnog je značaja za dalji razvoj regiona i preduslov za miran suživot i pomirenje.
Saopštenje Evropske unije – COM(2018) 65 final, Zapadni Balkan

“Internacionalizacija nije sama sebi svrha. To je sredstvo za pripremu učenika i studenata za učenje, život i rad u interkulturalnom društvu i na međunarodnom tržištu rada.”
NUFFIC, Holandska organizacija za internacionalizaciju obrazovanja

1. Uvod	2
2. Sažetak projekta	3
3. Partnerstvo	5
3.1. Uniser soc coop	8
3.2. EfVET	8
3.3. Da Vinci koledž	9
3.4. SEPR	9
3.5. MCAST	9
3.6. INCOMA	10
3.7. ZNI	10
3.8. MODE	11
3.9. Privredna komora Srbije	11
3.10. Albanian Skills	12
3.11. Privredna komora Crne Gore	12
3.12. Centar za celoživotno učenje Internacionalnog univerziteta u Sarajevu (IUS) u BiH	12
3.13. Prishtina REA	13
3.14. Nacionalni centar za inovacije i preduzetničko učenje (NCDIEL)	13
4. Sprovedene aktivnosti	14
4.1. Mobilnost učenika i studenata sa Zapadnog Balkana	14
4.2. Mobilnost nastavnika i zaposlenih sa Zapadnog Balkana	15
4.3. Obuke i stručno usavršavanje	17
4.4. Transverzalne aktivnosti	17
5. Glavni rezultati	18
5.1. Šema mobilnosti učenika i studenata	18
5.2. Podizanje kapaciteta zaposlenih	19
5.3. Integracija u sistem i razvoj mreže na nivou EU	20
6. Metodologija	20
7. Uticaj	22
8. Zaključci i preporuke	23
9. Aneksi	25
9.1. ANEKS I: Najbolje prakse i uspešne priče	25
9.2. ANEKS II: Projekat Gantt	35
9.3. ANEKS III: Primer ugovora za mobilnost u učenju	36
9.4. ANEKS IV: Primer programa mobilnosti nastavnika (Učenje od kolege na radnom mestu („Job Shadowing“))	44
9.5. ANEKS V: Primer programa mobilnosti nastavnika (Letnja škola)	44
9.6. ANEKS VI: Primer programa mobilnosti nastavnika (Uniserova nedelja nastavnika)	44
9.7. ANEKS VII: Primer programa obuke	45

1. Uvod

Internacionalizacija sistema stručnog obrazovanja na Zapadnom Balkanu dobija sve veći značaj u okviru Berlinskog procesa. Strateški značaj pružanja podrške mobilnosti u učenju učenicima, studentima i zaposlenima u zemljama kandidatima za članstvo u EU prepoznato je u saopštenju Evropske komisije *“Kredibilna perspektiva proširenja za Zapadni Balkan i jače angažovanje EU na Zapadnom Balkanu”*¹ koje glasi (citirano):

“Treba pružiti veću podršku u oblasti obrazovanja, posebno u oblasti stručnog obrazovanja (...). Sredstva iz programa Erasmus + će biti udvostručena kako bi se pomoglo još većem broju mladih građana Zapadnog Balkana da studiraju i steknu iskustvo u EU, čime će se unaprediti ekonomski razvoj i promovisati zajedničke vrednosti”.

Pilot poziv *“Pilot šema mobilnosti stručnog obrazovanja za zemlje kandidate za članstvo u EU i Africi”*² objavila je na jesen 2018. godine Evropska komisija sa opštim ciljem da doprinese poboljšanju i modernizaciji sistema stručnog obrazovanja u zemljama kandidatima za članstvo kao i u Africi. Poziv je konkretno bio namenjen promovisanju aktivnosti koje podstiču mobilnost, a u cilju unapređenja veština i kompetencija nastavnika, učenika i rukovodilaca u sistemu stručnog obrazovanja, kao i karijernih perspektiva mladih studenata osnaživanjem veza između sistema stručnog obrazovanja i tržišta rada.

U okviru tog poziva, projekat *“Internacionalizacija sistema stručnog obrazovanja na Zapadnom Balkanu”*³ (INTERVET WB) omogućio je saradnju između 14 organizacija uključenih u stručno obrazovanje iz 14 zemalja (među kojima su i svih 6 zemalja Zapadnog Balkana) kako bi se posadilo seme kulture mobilnosti i promovisala evropska dimenzija učenja u ovim zemljama kandidatima za članstvo u EU.

Ovaj projekat je zasnovan na pretpostavci da ukoliko želimo da mobilnost postane stvarnost u ovim zemljama, potrebno je da se uvede „kultura mobilnosti u učenju“ koju Evropa razvija još od pokretanja programa Erasmus 80-ih godina prošlog veka. Posebno je bilo bitno da se nastavnici i direktori stručnih škola informišu o učenju kroz mobilnost i unaprede svoje kompetencije u procesima planiranja i upravljanja projektima mobilnosti.

Uzimajući ovu perspektivu kao osnov, projekat INTERVET WB se sprovodi od januara 2020. godine i traje do oktobra 2023. godine. Projekat je ponudio prilike za mobilnost za 426 učenika i studenata i 165 zaposlenih sa Zapadnog Balkana, a istovremeno gradi osnove za

¹ COM(2018) 65 final

² EAC/S34/2018

³ EAC 2019-0571 INTERVET WB

„sistem mobilnosti“ koji će biti u stanju da ovu priliku učini dugoročno održivom u svim ovim zemljama.

Cilj ovog dokumenta je da se saopšte glavni rezultati i nalazi projekta koji bi mogli da donesu dodatnu vrednost trenutnim razmatranjima mogućnosti internacionalizacije sistema stručnog obrazovanja na Zapadnom Balkanu u okviru perspektive proširenja EU.

Ovaj dokument počinje sažetkom projekta (poglavlje 2), kratkim opisom projekta u kom su rezimirani glavni elementi zajedno sa predstavljanjem partnerstva (poglavlje 3), a tu je i detaljan opis svih uključenih partnera. Četvrto poglavlje je posvećeno opisu aktivnosti koje su sprovedene, dok su u petom poglavlju predstavljeni glavni rezultati. Usvojena metodologija je opisana u poglavlju 6, dok je uticaj analiziran u poglavlju 7. Najbolje prakse i svedočenja o uspešnim pričama (poglavlje 8) fokusiraju se na neke od najvažnijih dostignuća projekta u smislu iskustava učesnika, održivosti projekta i širenja svesti o mobilnosti u učenju. Poslednje poglavlje (poglavlje 9) posvećeno je ključnim lekcijama i preporukama za Evropsku komisiju i ljude koji rade u oblasti stručnog obrazovanja koji su voljni da nastave saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana.

2. Sažetak projekta

Projekat INTERVET WB je akronim za „Internacionalizaciju sistema stručnog obrazovanja na Zapadnom Balkanu“, a njegovo sprovođenje je finansirala Evropska komisija 2019. godine na osnovu poziva *“EAC/S34/2018, Pilot šema mobilnosti za stručno obrazovanje za zemlje kandidate za članstvo u EU i Afriku”*.

Inicijativa je omogućila zajedničku saradnju u periodu od skoro 4 godine – od januara 2020. do oktobra 2023. godine – 8 organizacija koje rade u sistemu stručnog obrazovanja u nekim zemljama Evropske unije (Belgija, Francuska, Italija, Malta, Holandija, Poljska, Slovenija, Španija) i 6 organizacija nekih država kandidata za članstvo u EU (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Severna Makedonija, Srbija).

Opšti cilj projekta INTERVET WB bio je da se pospeši kvalitet stručnog obrazovanja u 6 zemalja Zapadnog Balkana, što poboljšava zapošljivost mladih ljudi organizovanjem iskustava mobilnosti za učenike, studente i zaposlene u sistemu stručnog obrazovanja. Kada smo sprovodili mere projekta, akcenat je bio da se stvori takav sistem koji će ovu priliku učiniti dugoročno održivom.

Usled izbijanja pandemije koronavirusa Covid-19, koja je eksplodirala za vreme prve godine projekta, nisu sve aktivnosti sprovedene onako kako je planirano zbog ograničenja mogućnosti putovanja i pitanja vezanih za vakcinaciju. Ipak, uz neka prilagođavanja formata i vremenskog rasporeda, postignuti su svi opšti rezultati sa pozitivnim uticajem na sve uključene partnere.

Kako bi se postigao opšti cilj, fokus projekta je bio na dva glavna tipa međupovezanih aktivnosti: mobilnost u učenju za učenike i studente u sistemu stručnog obrazovanja i razvoj kompetencija zaposlenih u sistemu stručnog obrazovanja.

Ključna aktivnost projekta, mobilnost učenika i studenata u sistemu stručnog obrazovanja, omogućila je da 426 učenika/studenata steknu iskustvo koje je uključilo 372 kratkoročnih mobilnosti i 54 dugoročnih mobilnosti, pri čemu je trajanje stažiranja bilo 1 mesec ili 3 meseca u nekoj evropskoj kompaniji koja se nalazi u Italiji, Francuskoj, Španiji, Sloveniji ili Poljskoj, što je obogatilo njihove mogućnosti učenja međunarodnom dimenzijom učenja zasnovanom na radu.

U isto vreme, 184 nastavnika i zaposlenih u sistemu stručnog obrazovanja imali su prilike da učestvuju u izgradnji međunarodnog kapaciteta. Različite vrste aktivnosti za nastavnike i zaposlene u sistemu stručnog obrazovanja organizovane su kako bi se zaposleni na Zapadnom Balkanu pripremili da upravljaju mobilnošću učenika i kako bi se podržao razvoj novih veština, kompetencija i znanja zahvaljujući razmeni i učenju od kolega praktičara iz EU. Posebno, nastavnici i zaposleni sa Zapadnog Balkana su učestvovali u: 3 ture mobilnosti u okviru kojih su pratili svoje kolege iz EU na poslu kroz tzv. program "senke na poslu" (job shadowing), 3 letnje škole, 3 Efvetova tematska timska seminarara i Uniserov događaj „Nedelja obuke nastavnika“.

Štaviše, organizovano je 33 obuke, uključujući posete zaposlenih Unisera svim zemljama Zapadnog Balkana radi obučavanja nastavnika, direktora i administrativnog osoblja u stručnim školama za planiranje i sprovođenje projekta mobilnosti i kako bi se oni podržali u pripremama učenika za odlazak u neku kompaniju u inostranstvu.

U toku celog projekta organizovane su i transverzalne aktivnosti za sve partnere koje su se odnosile na upravljačke aspekte projekta.

Zahvaljujući sprovedenim aktivnostima, postignuta su tri glavna rezultata:

- Razvijena je, testirana i uključena u glavne tokove šema mobilnosti za učenike i studente sistema stručnog obrazovanja, kao i za lica koja su nedavno diplomirala i za zaposlene u organizacijama stručnog obrazovanja i ta šema mobilnosti je skrojena po meri i prilagođena karakteristikama područja Zapadnog Balkana.

- Poboljšane su kompetencije zaposlenih u organizacijama stručnog obrazovanja u oblasti transnacionalne mobilnosti kao i internog upravljanja i administracije, u oblasti metodologije planiranja i podučavanja sektorskih predmeta.
- Poboljšana je integracija i interakcija različitih komponenata sistema stručnog obrazovanja na Zapadnom Balkanu, a razvijena je i saradnja sa nekoliko evropskih organizacija iz oblasti stručnog obrazovanja.

Zahvaljujući projektu INTERVET WB, doprli smo do 278 pružalaca usluga stručnog obrazovanja iz svih 6 zemalja Zapadnog Balkana, koji su sada aktivni akteri u procesu stvaranja kulture mobilnosti učenja.

Time što su saradivali u periodu od 4 godine, projektni partneri su proširili svoju mrežu partnerskih organizacija u inostranstvu i konsolidovali svoju saradnju kroz razvoj nekoliko novih projekata i saradnji koje će osigurati održivost šema mobilnosti, čak i nakon završetka projekta.

3. Partnerstvo

Partnerstvo je pažljivo razvijano na osnovu ciljeva i očekivanog rezultata projekta, što je uključilo partnere iz EU u skladu sa prethodnom uspješnom saradnjom u Erasmus+ projektima, uglavnom KA1 i KA2.

U Evropi, partnerstvo se sastojalo od 3 pružalaca usluga stručnog obrazovanja (SEPR, MCAST koledž i ROC Da Vinci) koji se smatraju centrima izvrsnosti zbog njihovih dobrih praksi u oblasti učenja zasnovanog na radu i mobilnosti u učenju, 4 pružalaca usluga mobilnosti (UNISER, INCOMA, MODE, ZNI), organizacija specijalizovanih za sprovođenje visokokvalitetnih iskustava mobilnosti u učenju u sistemima stručnog obrazovanja, kao i 1 EU mreža organizacija iz oblasti stručnog obrazovanja (EfVET).

Na Zapadnom Balkanu, bilo je dva aktera iz privrede – Privredna komora Srbije i Privredna komora Crne Gore, 1 privatni univerzitet - Centar za celoživotno učenje Internacionalnog univerziteta u Sarajevu u Bosni i Hercegovini - i 3 NVO koje podržavaju sistem stručnog obrazovanja – Prishtina REA (Kosovo), Nacionalni centar za razvoj inovacija i preduzetničkog učenja (Severna Makedonija), organizacija Albanian Skills (Albanija).

Partneri na Zapadnom Balkanu su pažljivo izabrani kako bismo izbegli selekciju samo jednog jedinog pružaoca stručnog obrazovanja po zemlji, već kako bismo izabrali organizacije koje bi bile u stanju da dopru do i uključe u mere mobilnosti stručne škole iz cele zemlje. Ova uloga multiplikatora obezbedila je bolji uticaj i kaskadni efekat u smislu

izgradnje kapaciteta i razvoja zaposlenih. Štaviše, uključivanjem lica koja predstavljaju svet privrede osigurana je prava veza sa potrebama tržišta rada.

	PARTNERI IZ EU								
	Uniser	Incoma	SEPR	Mode	ZNI	Da Vinci	Efvet	MCAST	UKUPNO
Zemlja	Italija	Španija	Francuska	Poljska	Slovenija	Holandija	Belgija	Malta	
Učesnici kratkoročnih programa mobilnosti (u zemljama domaćinima)	100	96	53	71	91	0	0	0	411
Učesnici dugoročnih programa mobilnosti (u zemljama domaćinima)	20	20	7	7	0	0	0	0	54
Ukupan broj učesnika u programima mobilnosti	120	116	60	78	91	0	0	0	465
Ukupan broj zaposlenih koji su učestvovali u programima mobilnosti	40	14	38	0	0	74	0	42	208

	PARTNERI NA ZAPADNOM BALKANU						
	PKS	Albanian skills	PKCG	IUS	Pristhina Rea	NCDIEL	UKU PNO
Zemlja	Srbija	Albanija	Crna Gora	Bosna i Hercegovina	Kosovo	Severna Makedonija	
Škole učesnice	89	48	23	32	63	23	278
Ukupan broj učenika u programima mobilnosti	101	107	49	88	49	71	465
Ukupan broj zaposlenih u programima mobilnosti	32	32	33	31	48	32	208

3.1. Uniser soc coop

Projekat je osmislila i njime je upravljala neprofitna organizacija Uniser Soc. Coop. (Bolonja, Italija), sa sedištem u Italiji i ograncima u Španiji i Poljskoj, koja od 1998. godine podržava internacionalizaciju pružalaca usluga obrazovanja. Zahvaljujući dugoročnom iskustvu od 25 godina u oblasti upravljanja projektima mobilnosti u učenju u okviru programa EU, Uniser je razvio program upravljanja i IT platformu (Moving Generation) koja podržava uključivanje pružalaca usluga stručnog obrazovanja koji inače ne bi mogli da imaju pristup ovim inicijativama, zbog nedostatka vremena, resursa ili kompetencija zaposlenih.

Ideja projekta Intervet WB bila je transfer ovog uspešnog modela i alata, koji se kontinuirano poboljšavaju i ažuriraju, na zemlje van EU, i to uključivanjem partnera sa

Zapadnog Balkana koji bi bili sposobni da angažuju centre stručnog obrazovanja iz cele zemlje da prošire uticaj i osiguraju održivost projekta.

U okviru projekta, Uniser je bio domaćin za 120 učenika tokom boravka u okviru programa mobilnosti u učenju, 40 nastavnika i zaposlenih u okviru aktivnosti izgradnje kapaciteta, a takođe je poslao svoje zaposlene u sve zemlje Zapadnog Balkana da održe 30 obuka kako bi podržali lokalne organizacije u pripremi mobilnosti i upravljanju programom mobilnosti.

3.2. EfVET

EfVET (Brisel, Belgija) je evropska krovna organizacija stručnih škola i pružalaca usluga stručnog obrazovanja u 26 zemalja učesnica programa Erasmus+. EfVET zastupa direktno mišljenja svojih članova u vezi sa pitanjima stručnog obrazovanja pred svim institucijama i telima Evropske unije i uključena je u sve odgovarajuće procese konsultacija. EfVET nudi mrežu profesionalaca u cilju negovanja veza između istraživača, privrednika i ljudi koji rade u praksi u sistemima stručnog obrazovanja i usavršavanja i celoživotnog učenja.

U periodu od 2019-2024. godine, cilj EfVET-a je bio da se neguju transnacionalna partnerstva pružalaca stručnog obrazovanja, da se podrže razmatranja i aktivno učešće pružalaca stručnog obrazovanja u razvoju evropskih politika i da se podrži podizanje svesti o i sprovođenje evropskih politika za stručno obrazovanje na nacionalnom i regionalnom nivou.

Glavna dodata vrednost koju je EfVET doneo ovom projektu bila je umrežavanje i širenje svesti. Konkretnije, između ostalog, cilj EfVET-a bio je da se promoviše kvalitet, značaj i privlačnost stručnog obrazovanja i da se podstakne međunarodna saradnja putem učešća nastavnika sa Zapadnog Balkana na tematskim timskim konferencijama EfVET-a o "Internacionalizaciji i mobilnosti u učenju". Ove konferencije su organizovane jednom godišnje i predstavljale su odličnu priliku za izgradnju kapaciteta i umrežavanje svih učesnika.

3.3. Da Vinci koledž

Da Vinci koledž (Dordrecht, Holandija) je regionalni koledž za stručno obrazovanje koji nudi veliku raznovrsnost kurseva iz stručnog obrazovanja u različitim oblastima (Tehnologija i mediji, Poslovne studije i preduzetništvo, zdravstvo i nega) zajedno sa obukama i edukacijom za odrasle u kompanijama za oko 7000 studenata. Da Vinci koledž je centar znanja i ekspertize za inovativno i inspirativno stručno obrazovanje, koji istražuje inovativna i kreativna rešenja za trenutne i buduće potrebe tržišta rada.

Da Vinci je bio angažovan da bude domaćin zaposlenima u stručnim školama Zapadnog Balkana u toku letnje škole i tokom aktivnosti učenja od kolege na radnom mestu („job shadowing“) kao i da organizuje tematsku timsku konferenciju EfVET-a u 2021. godini, što je održano onlajn zbog ograničenja putovanja koja su i dalje bila na snazi u toku pandemije koronavirusa Covid-19.

3.4. SEPR

SEPR (Lion, Francuska) je centar za stručno obrazovanje osnovan 1864. godine. To je neprofitna organizacija koja ima ulogu rukovodioca u pet različitih obrazovnih organizacija: 1 srednja stručna škola sa 600 redovnih učenika, 2 centara za obuku praktikanata sa 2800 učenika, 1 privatna srednja škola sa 150 učenika, 1 institucija za celoživotno učenje čije programe pohađa 150 odraslih. SEPR predlaže 110 nastavnih planova i programa u 6 različitih oblasti.

Već skoro 30 godina, SEPR razvija proaktivnu politiku evropske mobilnosti i otvorenosti prema svetu sa konkretnim ciljem da svakom učeniku da šansu da stekne profesionalno i lično iskustvo u inostranstvu i da integriše evropsku dimenziju u svoju obuku promovisanjem mobilnosti zaposlenih koji predaju i vrše druge funkcije.

U okviru ovog projekta, SEPR je bio domaćin za nastavnike i druge zaposlene iz zemalja Zapadnog Balkana za iskustvo „učenja od kolege na radnom mestu“ („Job shadowing“) zahvaljujući dugogodišnjem iskustvu u smislu prilika za učenje koje su pružali i profesionalne i kulturološke međusobne razmene. Štaviše, SEPR je takođe bio domaćin EfVET-ove tematske timske konferencije u 2022. godini, čiji je akcenat bio na internacionalizaciji, inkluziji i održivosti.

Poslednje, ali ne i najmanje bitno, SEPR je bio domaćin za 60 učenika iz šest zemalja Zapadnog Balkana i organizovao je za njih stažiranje u Lionu.

3.5. MCAST

MCAST (Paola, Malta) je najveća institucija iz oblasti stručnog obrazovanja na Malti i nudi kurseve u nekoliko oblasti za oko 6.700 redovnih studenata i 5.000 vanrednih odraslih studenata u svakoj akademskoj godini. Misija kojom se koledž i zaposleni na koledžu rukovode je sledeća: „Želimo da obezbedimo univerzalno pristupačno stručno obrazovanje sa međunarodnom dimenzijom, koje odgovara na potrebe pojedinaca i privrede“.

Projekat je za MCAST pružio prvu priliku saradnje sa zemljama Zapadnog Balkana i ova institucija je dodata kako bi se razvili projekti saradnje u cilju međusobne razmene i bogaćenja.

Pošto je kao pružalac usluga stručnog obrazovanja nagrađivan evropskim standardom kvaliteta, učešće MCAST-a je bilo veoma dragoceno, pošto im je omogućeno da podele svoje iskustvo sa nastavnicima i stručnjacima iz sektora stručnog obrazovanja zemalja Zapadnog Balkana, kroz namenske aktivnosti „učenja od kolege na radnom mestu“. MCAST je takođe bio virtuelni domaćin izdanja Tematske timske konferencije EfVET-a 2020. godine, koja je organizovana onlajn zbog izbijanja pandemije koronavirusa Covid-19.

3.6. INCOMA

Incoma je agencija za obuke i istraživanja sa sedištem u Sevilji (Španija) sa velikim iskustvom u razvoju i koordinaciji međunarodnih projekata koji se uglavnom finansiraju iz EU programa, posebno u oblastima obrazovanja, obuka i istraživanja.

Glavne oblasti delovanja agencije Incoma je upravljanje projektima mobilnosti namenjenih učenicima, praktikantima i nastavnicima, u kojima učestvuje oko 1.000 ljudi godišnje.

U okviru projekta, INCOMA se fokusirao da bude domaćin za 116 studenata Zapadnog Balkana koji su bili na stažiranju i organizovao je jednu od tri letnje škole za nastavnike i zaposlene u sistemima stručnog obrazovanja.

3.7. ZNI

ZNI (Maribor, Slovenija) je organizacija koja upravlja projektima mobilnosti za učenike i studente stručnog obrazovanja, nezaposlena lica i za preduzeća koje podržava u razvoju ljudskih resursa. ZNI ima veliko iskustvo u razvoju i sprovođenju raznih međunarodnih projekata mobilnosti i razmena. U okviru programa Erasmus +, ZNI je organizovao radnu praksu u inostranstvu za slovenačke državljane, kao i radnu praksu u kompanijama u Sloveniji za međunarodne kandidate.

ZNI deli zajedničku istoriju, kulturu i iz tog razloga takođe međusobno razumevanje sa područjem Zapadnog Balkana. I nakon raspada Jugoslavije, opstale su ekonomske veze i saradnja između slovenačkih i balkanskih kompanija, a postoji i istorijski nastavak doseljavanja ljudi iz balkanskih zemalja u Sloveniju radi nalaženja posla, posebno zbog manjih jezičkih razlika.

Zahvaljujući projektu, ZNI je ponudio kvalitetnu radnu praksu za 91 učesnika sa Zapadnog Balkana u slovenačkim partnerskim kompanijama.

3.8. MODE

Fondacija Move and Develop (Vroclav, Poljska) je organizacija koja je usredsređena na pružanje obrazovnih prilika i negovanje mobilnosti među mladim ljudima i odraslima sa posebnim akcentom na pripremu korisnika za izazove na tržištu rada. MODE ima sedište u Vroclavu, a aktivan je u 5 regiona u Poljskoj i saraduje sa školama kako bi mladim ljudima (oko 1000 godišnje) obezbedili prilike za mobilnost u obrazovanju u različitim sektorima. MODE je bio domaćin za 78 učenika i studenata sistema stručnog obrazovanja sa Zapadnog Balkana, od kojih je 71 bilo na kratkoročnom boravku, a njih 7 na dugoročnom boravku.

3.9. Privredna komora Srbije

Privredna komora Srbije – PKS (Beograd, Srbija) je vodeća poslovna asocijacija u Srbiji. Najvažniji stubovi organizacije su: zastupanje interesa privrede pred Vladom Srbije i drugim državnim telima i institucijama, pružanje podrške kompanijama pružanjem različitih usluga, medijacije i konsultacija, kao i internacionalizacija srpske privrede kroz poboljšanje međunarodne ekonomske saradnje.

PKS je takođe veoma aktivna u poboljšanju obrazovne politike i razvoju celoživotnog učenja. Centar za edukaciju PKS podeljen je u dve službe. Prva služba, Služba za edukaciju, nadležna je za organizovanje poslovnih obuka koncipiranih tako da poboljšaju kompetencije i veštine zaposlenih i rukovodioca.

Druga služba za dualno obrazovanje i obrazovne politike zadužena je za aktivnosti formalnog obrazovanja, odnosno povezivanje kompanija i sistema formalnog obrazovanja, čiji je cilj da se uspostavi obrazovanje zasnovano na ishodima učenja koji su usklađeni sa potrebama privrede.

PKS je učesnik u projektu iz razloga što je u kontaktu sa oko 400 pružalaca stručnog obrazovanja u Srbiji i kontinuirane saradnje sa 80 srpskih škola koje nude dualne obrazovne programe, a time ima i ulogu mosta između stručnih škola i sektora privrede.

Zahvaljujući PKS, 93 učenika, odnosno studenata i 32 zaposlena iz Srbije učestvovali su u inicijativama mobilnosti u učenju.

3.10. Albanian Skills

Albanian Skills (Tirana, Albanija) je nezavisna i neprofitna albansko-švajcarska asocijacija, koja veruje da zemlja koja želi da ima funkcionalnu privredu mora da ima dobro obučene i kvalifikovane stručnjake pored teorijski obrazovanih akademika. Prema tome, cilj ove NVO je da se promovišu veštine i da se time poboljša priznavanje i status stručnog obrazovanja

u albanskom društvu. U ovu svrhu, Albanian Skills godišnje organizuje Takmičenje u veštinama u Albaniji.

Organizacija Albanian skills je učestvovala u ovom projektu i tom prilikom ponudila priliku za 28 albanskih centara za stručno obrazovanje, sa kojima je u kontaktu oko organizacije takmičenja u veštinama, da razviju svoju međunarodnu dimenziju i da pripreme sadašnje i buduće generacije zaposlenih da odgovore na savremene izazove evropskog tržišta rada. Zahvaljujući organizaciji Albanian Skills, 99 učenika/studenata i 32 zaposlenih iz cele zemlje uključeni su u program mobilnosti u učenju.

3.11. Privredna komora Crne Gore

Privredna komora Crne Gore – PKCG (Podgorica, Crna Gora) je profesionalna organizacija u kojoj je članstvo obavezno za sve privredne subjekte u Crnoj Gori. PKCG zagovara interese poslovne zajednice kako kroz pravne inicijative koje se šalju vladinim telima, tako i kroz stalnu posvećenost uvođenju standarda u kompanije radi poboljšanja njihove konkurentnosti. Pošto PKCG održava svakodnevni kontakt sa kompanijama, može da stekne sveobuhvatan pogled koji je koristan za identifikovanje potreba za kvalifikovanom radnom snagom i naprednim tehnologijama od kojih zavisi budući rast.

PKCG je podržala sprovođenje projekta u Crnoj Gori, čime je uključeno 45 učenika/studenata i 33 zaposlenih, sa ciljem da se prevaziđe trenutni nedostatak veština i neusklađenost između potražnje i ponude na tržištu rada koje pogađa članice PKCG – kompanije u njihovim naporima da isprate evropske standarde za pametan, održiv i inkluzivan rast.

3.12. Centar za celoživotno učenje IUS u Bosni i Hercegovini

Internacionalni univerzitet u Sarajevu - IUS (Sarajevo, Bosna i Hercegovina) osnovan je od strane Fondacije za razvoj obrazovanja iz Sarajeva 2004. godine. Od njegovog osnivanja, Internacionalni univerzitet u Sarajevu je uključen u akademski razvoj regiona, i kao deo značaja koji pridaje etosu „celoživotnog učenja“, uspostavio je Centar za celoživotno učenje – IUS Life da podeli svoje višedecenijsko iskustvo sa ljudima iz svih sfera i faza života.

Počev od akademske 2013-2014. godine, cilj IUS Life-a je da pomogne u ličnom i profesionalnom razvoju javnosti kroz obrazovne programe za kompanije iz javnog i privatnog sektora, škole, međunarodne organizacije, kao i za građane. U cilju dobijanja bolje obučene radne snage i davanja doprinosa razvoju privrede Bosne i Hercegovine, IUS Life – Centar za celoživotno učenje nudi različite programe stručnog obrazovanja i

usavršavanja, kurseve stranih jezika i kompjuterske pismenosti, programe i seminare za dobijanje raznih sertifikata.

Centar za celoživotno učenje IUS je učestvovao u projektu tako što je uključio stručne škole iz cele zemlje i podržao ih u slanju 80 učenika/studenata i 31 zaposlenih na boravke u inostranstvu u okviru programa mobilnosti.

3.13. Prishtina REA

Prishtina REA (Priština, Kosovo) osnovana je na inicijativu Evropske agencije za rekonstrukciju (EAR) 2001. godine kao deo Integrisanog programa Evropske unije za razvoj MSP na Kosovu. Sa sedištem u Prištini, to je pružalac usluga sa najvećim iskustvom u ekonomskom razvoju na Kosovu. Ova agencija podržava razvoj politika koje stimulišu ekonomski razvoj, razvoj zajednice, socijalnu integraciju i socijalnu inkluziju, dok istovremeno nudi široko iskustvo u osmišljavanju i pružanju usluga radi negovanja socio-ekonomskog razvoja i partnerske saradnje. Prishtina REA je sertifikovana u skladu sa standardima ISO 9001:2015 i ISO 27001:2013, što obezbeđuje održavanje visokog nivoa kvaliteta i informacione bezbednosti u svim aspektima svog rada. Prishtina REA je uspela da postane međunarodno priznat partner koji uvodi inovacije, digitalne veštine i IT veštine sa nacionalnim i međunarodnim ugovorima zasnovanim na njihovim procedurama za osiguranje kvaliteta.

Prishtina REA je učestvovala u ovom projektu kako bi doprinela razvoju stručnog obrazovanja na Kosovu, uključivanjem oko 50 pružalaca usluga stručnog obrazovanja u projektnim aktivnostima i time što im je omogućila da pošalju 44 učenika/studenata i 48 zaposlenih u inostranstvo, čime je unapredila realizaciju programa mobilnosti u učenju i sticanja ekspertiza koje treba integrirati u školsko obrazovanje.

3.14. Nacionalni centar za razvoj inovacija i preduzetničko učenje

Nacionalni centar za razvoj inovacija i preduzetničko učenje - NCDIEL (Skopje, Republika Severna Makedonija) osnovan je u novembru 2009. godine uz finansijsku podršku Austrijske razvojne saradnje (ADC) u Republici Severnoj Makedoniji.

Misija NCDIEL-a je promovisanje, pružanje podrške i razvoj inovacija i preduzetničkog učenja u cilju smanjenja stope nezaposlenosti kroz stvaranje novih inovativnih biznisa i jačanje sektora MSP u Republici Severnoj Makedoniji.

Zahvaljujući NCDIEL-u, 65 učenika/studenata i 32 zaposlenih iz Republike Severne Makedonije su bili uključeni u prilike za mobilnost u učenju, što pomaže razvoj doslednijeg i delotvornijeg sistema stručnog obrazovanja i osposobljavanja.

4. Sprovedene aktivnosti

Ključne projektne aktivnosti se odnose na nuđenje iskustva mobilnosti u učenju učenicima i studentima iz sistema stručnog obrazovanja, odlazak na boravak u EU radi sticanja iskustva zasnovanog na radu, kao i nuđenje prilika za međunarodnu izgradnju kapaciteta nastavniciima i zaposlenima u stručnom obrazovanju. Takođe se sprovode transverzalne aktivnosti koje se odnose na upravljačke aspekte projekta i u njih su uključeni svi partneri tokom trajanja celog projekta.

U nastavku su izložene informacije o glavnim aktivnostima koje su sprovedene.

4.1. Mobilnost učenika i studenata sa Zapadnog Balkana

Mobilnost u učenju za učenike/studente bila je žila kucavica projekta, i mobilnost je realizovana za 426 učenika/studenata sa celog Zapadnog Balkana.

Za vreme trajanja projekta, 372 kratkoročnih mobilnosti organizovane su za učenike srednjih stručnih škola koji pohađaju kurseve za nivo kvalifikacije EQF4 u 6 ciljnih zemalja kandidata za članstvo u EU. Oni su bili na 1-mesečnoj praksi u nekoj evropskoj kompaniji u Italiji, Francuskoj, Španiji, Sloveniji ili Poljskoj. Svaku grupu učesnika je pratio jedan pratilac (39 ukupno) koji su ih pratili za vreme celog trajanja mobilnosti. Ova iskustva su omogućila učenicima da obogate svoj put obrazovanja međunarodnom dimenzijom učenja zasnovanom na radu.

Posebno, ove prilike su opremile mlade ljude ključnim kompetencijama, kao i profesionalnim kompetencijama, što će olakšati njihovu tranziciju na tržište rada i njihov lični razvoj. Učenike su izabrali, pripremili i pratili kvalifikovani zaposleni, koji su im bili i mentori tokom tog iskustva, kao i nakon boravka u inostranstvu.

Organizovana su i 54 dugoročna boravka – iskustva učenja zasnovanog na radu u trajanju od 3 meseca za studente stručnog obrazovanja (nivo EQF4 i EQF5). Učesnici su bili skoriji diplomci (manje od 12 meseci je prošlo od kako su diplomirali) i studirali su u 6 zemalja Zapadnog Balkana koje su bile uključene u projekat. Iskustva su koncipirana kao prirodna

veza između sveta obrazovanja i tržišta rada. Kandidati iz stručnog obrazovanja su nastavili sa svojom obukom, obogatili svoj nastavni plan i program i uvezli neke profesionalne kompetencije koje su doprinele razvoju lokalne privrede i olakšali njihov prelazak na tržište rada.

	PKS	Albanian skills	PKCG	IUS	Prhistina Rea	NCDIEL	UKUPNO
Učesnici kratkoročnog programa mobilnosti (uključujući pratiocce)	90	88	45	75	46	67	411
Učesnici kratkoročnog programa mobilnosti (bez pratilaca)	82	80	41	67	41	61	372
Učesnici dugoročnog programa mobilnosti	11	19	4	13	3	4	54
UKUPAN BROJ učesnika programa mobilnosti	101	107	49	88	49	71	465

4.2. Mobilnost nastavnika i zaposlenih sa Zapadnog Balkana

Dosta napora i resursa je uloženo u razvoj veština, kompetencija i znanja zaposlenih u organizacijama stručnog obrazovanja zemalja kandidata za članstvo u EU koje se odnosi na temu mobilnosti i učenja zasnovanog na radu. Projekat se bavio ovim ciljevima sa 3 različita tipa mobilnosti koji su posebno posvećeni zaposlenima u stručnom obrazovanju Zapadnog Balkana.

Prva aktivnost posvećena zaposlenima u stručnom obrazovanju u zemljama kandidatima za članstvo u EU sastojala se od učenja od kolege na radnom mestu („job shadowing“), što je omogućilo da 57 nastavnika i rukovodilaca na nedelju dana posete tri centra izvrsnosti u domenu stručnog obrazovanja u Evropi: SEPR u Francuskoj (novembar 2021. godine); Roc Da Vinci koledž u Holandiji (april 2022. godine); kao i MCAST na Malti (oktobar 2022. godine). Zahvaljujući programu „učenja od kolege na radnom mestu“ rukovodioci i nastavnici su imali priliku da posmatraju neke od najboljih praksi u oblasti stručnog obrazovanja koja se sprovodi u Evropi. Učesnici su posetili organizacije koje se bave

stručnim obrazovanjem i proveli tri dana sa zaposlenima i kolegama iz EU, radili zajedno i razmenili informacije o programima, nastavnim planovima, metodologijama i alatima za podučavanje, strategijama internacionalizacije i upravljanja projektima mobilnosti.

Druga aktivnost za zaposlene u stručnom obrazovanju odnosila se na učešće u 3 letnje škole na temu mobilnosti u učenju. Ove obuke za nastavnike organizovali su Uniser (u junu 2020. godine), Incoma (u julu 2021. godine), kao i ROC Da Vinci koledž (u aprilu 2022. godine), što je omogućilo da 42 nastavnika i praktičara iz sistema stručnog obrazovanja iz 6 zemalja Zapadnog Balkana dobiju obuku o mobilnosti u sistemu stručnog obrazovanja od predavača i eksperata iz te oblasti uz podelu dobrih praksi sa učesnicima iz drugih zemalja EU.

Usled pandemije koronavirusa Covid-19, prva letnja škola je organizovana onlajn i fokusirala se na pripremu nastavnika sa celog Zapadnog Balkana za upravljanje predstojećim mobilnostima učenika, bez obzira na ovaj težak period.

Treća aktivnost usmerena na zaposlene u stručnom obrazovanju odnosila se na godišnje tematske timske seminare Efvet-a. Koncept koji je uveden 2018. godine, tematski timovi su grupa organizacija u stručnom obrazovanju koji deluju kao trust mozgova i referentna tačka za stručno obrazovanje u 5 konkretnih oblasti: škola-preduzeće; tehnologije i industrija 4.0; socijalna inkluzija; mobilnost u učenju i internacionalizacija; zajedničke evropske kvalifikacije; učenje potpomognuto tehnologijama.

Učešće nastavnika u stručnom obrazovanju na godišnjem seminaru tematskih timova u oblasti „Mobilnost u učenju i internacionalizacija“ bilo je deo strategije za izgradnju kompetencija partnerstva koje je stvorilo priliku da se uvedu novi elementi inovacija u zemlje Zapadnog Balkana.

Prva dva seminaru tematskih timova, koje je organizovao MCAST u junu 2020. godine i Da Vinci koledž u maju 2021. godine, održala su se onlajn zbog pandemije koronavirusa Covid-19. Treći seminar tematskih timova, organizovan u maju 2022. godine od strane organizacije SEPR uz podršku Efvet-a i Uniser-a, održali su se u Lionu i na njemu je učestvovalo 20 ljudi sa Zapadnog Balkana među 102 praktičara iz celog sveta.

Štaviše, zbog nemogućnosti putovanja za vreme održavanja prva dva sastanka tematskih timova, 24 zaposlena i nastavnika sa Zapadnog Balkana pozvani su da prisustvuju Nedelji nastavnika Uniser-a u maju 2023. godine, trodnevnom događaju posvećenom izgradnji kapaciteta i edukaciji nastavnika na temu internacionalizacije u obrazovanju.

	Datum	Mesto	Broj učesnika
I Učenje od kolege na radnom mestu („Job shadowing“)	Nov. 2021.	Francuska	18
II Učenje od kolege na radnom mestu („Job shadowing“)	Apr. 2022.	Holandija	19

III Učenje od kolege na radnom mestu („Job shadowing“)	Okt. 2022.	Malta	20
I Letnja škola	Jun 2020.	Onlajn	16
II Letnja škola	Jul 2021.	Španija	14
III Letnja škola	April 2022.	Holandija	12
I Tematski tim	Jun 2020.	Onlajn	20
II Tematski tim	Maj 2021.	Onlajn	43
III Tematski tim	Maj 2022.	Francuska	22
Uniser-ova nedelja nastavnika	Maj 2023.	Italija	24
UKUPNO Mobilnosti u učenju			208

4.3. Obuke i stručno usavršavanje

Nisu sve mobilnosti zaposlenih bile orijentisane na EU. Zaposleni Uniser-a su održali 33 obuke u zemljama Zapadnog Balkana, a obuke su bile namenjene zaposlenima i učenicima u stručnom obrazovanju.

18 obuka je za cilj imalo da se nastavnici, direktori i administrativno osoblje stručnih škola obuče da planiraju i sprovedu projekat mobilnosti i da se pripreme da upravljaju mobilnošću učenika.

15 održanih obuka su omogućile lokalnim partnerima da bolje pripreme učenike pre odlaska na boravke u inostranstvo.

Reformulisanjem aktivnosti usled pandemije koronavirusa Covid-19, prva tura od 6 obuka (od 21. maja do 24. juna 2020. godine) pretvorena je u virtualne vebinare i sesije koji su održani u periodu od 6 dana, što je organizovano za svaku zemlju Zapadnog Balkana.

6 virtuelnih obuka
12 obuka uživo
15 sesija podučavanja
Uključeno 607 zaposlenih iz zemalja Zapadnog Balkana

4.4. Transverzalne aktivnosti

Pored sprovođenja ključnih aktivnosti za mobilnost, partneri su radili na opštem upravljanju projektom. U tom cilju su svi partneri u toku trajanja celog projekta bili

uključeni u nekoliko transverzalnih aktivnosti vezanih za koordinaciju projekta, upravljanje kvalitetom, širenjem svesti o projektu i održivosti projekta.

Ključni format za sve zadatke vezane za upravljanje projektom je bilo 5 transnacionalnih sastanaka projektnih partnera: 1 uvodni sastanak (onlajn, u junu 2020. godine), 3 godišnja sastanka (Sarajevo, jun 2021. godine; Beograd, mart 2022. god.; Tirana, novembar 2022. god.), 1 završni sastanak (Brisel, septembar 2023.). Ovim sastancima prisustvovali su predstavnici svih partnera koje su njihove organizacije imenovala kao „članove koordinacione grupe“. Za vreme sastanaka, partneri su izveštavali o svojim postignućima na plenarnim sesijama, radili u grupama i diskutovali o organizovanju aktivnosti za naredne mesec, a takođe rešavali sva pitanja vezana za administraciju i kvalitet. Zbog pandemije koronavirusa Covid-19, uvodni sastanak održan u junu 2020. godine organizovan je onlajn.

Ove transverzalne aktivnosti su dovele do razvoja nekoliko rezultata kao što su:

- [internet stranica projekta](#), koja sadrži blog gde su objavljena svedočanstva kako nastavnika, tako i učenika i studenata, kao i glavne vesti projekta;
- promotivni video zapisi koji mogu da se koriste takođe i nakon završetka projekta za promociju iskustava mobilnosti u zemljama Zapadnog Balkana;
- video smernice, izrađene u cilju nuđenja podrške i praktičnih preporuka novopridruženim organizacijama koje bi želele da se uključe u upravljanje međunarodnim projektima mobilnosti;
- sekcija na platformi „Generacija u pokretu“ (Moving Generation) posvećena projektu. Svi partneri uključeni u mobilnosti u učenju, kao i 98 učesnika koji su učestvovali u poslednjoj turi polazaka imali su pristup platformi i koristili su je da razmene korisne informacije o svojim iskustvima mobilnosti;
- Pregled od strane kolega, metodologija koju koriste evropski partneri da vrše kolegijalnu ocenu aktivnosti koje sprovode partneri sa Zapadnog Balkana, kao i njihovi konzorcijumi za mobilnost u oblasti stručnog obrazovanja u zemljama kandidatima za članstvo u EU.

5. Glavni rezultati

Glavni cilj projekta, poboljšanje kvaliteta stručnog obrazovanja u državama Zapadnog Balkana podržavanjem njegove međunarodne dimenzije i pružanjem prilika za mobilnost u učenju, postignuta je merama opisanim u prethodnom poglavlju.

U narednom stavu ćete naći opis glavnih rezultata po ciljnoj grupi:

5.1. Šema mobilnosti učenika i studenata

Inovativna šema mobilnosti prilagođena karakteristikama područja Zapadnog Balkana, razvijena je, testirana i uključena u glavne tokove. Program mobilnosti obuhvatio je učenike, studente u stručnom obrazovanju i one koji su nedavno završili škole u cilju poboljšanja ključnih kompetencija i profesionalnih vještina učesnika, čime su popunjeni nedostaci onim kompetencijama koje traži lokalni privredni sektor i olakšana njihova tranzicija na tržište rada. Istovremeno, međunarodno iskustvo je unapredilo svest kod polaznika stručnog obrazovanja o Evropskoj uniji, posebno u pogledu koncepta celoživotnog učenja, društva znanja i aktivnog građanstva.

Kako bi se osigurala održivost šeme mobilnosti, pripremljen je set alata o tome kako da se uspešno uspostavi projekat mobilnosti, a koji će sadržati najbolje prakse koje su rezultat faze testiranja. Taj set alata stavljen je na raspolaganje svima onima koji se bave stručnim obrazovanjem na Zapadnom Balkanu.

Štaviše, partneri su analizirali i diskutovali o potrebama i karakteristikama sistema stručnog obrazovanja svake zemlje koja je slala učesnike na boravke u inostranstvo. U okviru finalne organizacije aktivnosti, uzeti su u obzir rezultati analize sa ciljem razvoja budućeg sveobuhvatnog programa mobilnosti u stručnom obrazovanju na Zapadnom Balkanu.

465 učenika/studenata sa Zapadnog Balkana koji su iskusili boravak mobilnosti u obrazovanju
Uključeno je 278 stručnih škola sa Zapadnog Balkana
1 set alata za upravljanje mobilnosti u učenju

5.2. Podizanje kapaciteta zaposlenih

Kompetencije zaposlenih u organizacijama stručnog obrazovanja u oblasti transnacionalne mobilnosti kao i interno upravljanje i rukovođenje, metodologija planiranja i podučavanja sektorskih predmeta poboljšana je kroz mobilnost u učenju.

Ovo je bilo moguće zahvaljujući aktivnostima koje su ciljale na zaposlene i na upoznavanje i razmenu između zaposlenih u organizacijama stručnog obrazovanja i pružalaca usluga mobilnosti i povećanjem prilika za obuku na radnom mestu za zaposlene organizacija stručnog obrazovanja, sa posebnim akcentom na upravljanje projektima mobilnosti,

Evropski sistem prenosa bodova u oblasti stručnog obrazovanja i obuka (ECVET) i inovativne metodologije za podučavanje sektorskih predmeta.

Sveukupno smo projektom doprli do 278 pružalaca usluga stručnog obrazovanja iz svih 6 zemalja koji su sada aktivni akteri procesa stvaranja kulture mobilnosti u učenju.

Uključeno 278 stručnih škola sa Zapadnog Balkana

Uključeno 208 nastavnika i zaposlenih sa Zapadnog Balkana
--

5.3. Integracija u sistem i razvoj mreže na nivou EU

Projekat je omogućio jačanje integracije i interakcije između različitih komponenata sistema stručnog obrazovanja: škole, privredni subjekti, pružaoci usluga mobilnosti i lokalne vlasti saradivali su tokom trajanja projekta na lokalnom nivou. Štaviše, zahvaljujući projektu, partnerske organizacije iz zemalja EU i Zapadnog Balkana su poboljšale svoju saradnju, a to im je omogućilo da uspostave mrežu zainteresovanih strana i da osiguraju održivost šema mobilnosti, čak i nakon završetka projekta.

Posebno, stručne škole iz Srbije i Severne Makedonije - 2 zemlje gde je bilo moguće prijavljivanje za sredstva iz Erasmus + fonda - prijavile su se za projekte mobilnosti Erasmus i nastavljaju da šalju svoje đake i zaposlene u zemlje EU. S druge strane, partnerske organizacije iz Albanije i Bosne i Hercegovine odlučile su da počnu da razvijaju inicijative Internationalisation @ Home, tako što su domaćini učenicima i zaposlenima iz zemalja EU (vidi Aneks 1).

6. Metodologija

Uniser ima 25 godina iskustva u upravljanju projektima mobilnosti u okviru EU programa, i sledi opšti cilj da omogući mladim ljudima da imaju makar jedno iskustvo mobilnosti u toku njihovog školovanja. Tokom godina je Uniser razvio model upravljanja projektima

mobilnosti, kao i IT platformu (Movingeneration) koja olakšava učešće pružalaca usluga stručnog obrazovanja koji ne bi mogli da imaju pristup ovim inicijativama zbog nedostatka umreženosti sa stranim organizacijama, nedostatka vremena, resursa ili kompetencija kod njihovih zaposlenih. Posebno, Uniser je podržao nekoliko stručnih škola da razviju i upravljaju učešće u Erasmus+ programu koristeći „pristup konzorcijuma u mobilnosti“ (“Mobility Consortia approach”), u okviru kog se nekoliko škola ujedini u okviru jednog sektora ili geografskog područja, tako da udruživanjem resursa i kontakata razviju jedinstvenu Erasmus + aplikaciju, kako bi omogućili svojim učenicima i zaposlenima da ostvare koristi od iskustava mobilnosti u učenju.

Ideja Intervet WB bila je da se ovaj uspešni model prenese na države koje nisu članice EU i omogući partnerskim organizacijama da steknu kompetencije potrebne da angažuju centre za stručno obrazovanje iz cele zemlje i da ponude njihovim učenicima iskustva mobilnosti u učenju zasnovanom na radu u inostranstvu, ali takođe da uključe njihove nastavnike i rukovodioce u aktivnostima izgradnje kapaciteta (praćenje rada stranog kolege na poslu i razmena najboljih praksi).

U cilju razvoja sistema šeme mobilnosti, partnerstvo je počelo analizom konteksta stručnog obrazovanja u svakoj zemlji Zapadnog Balkana, sa posebnim fokusom na strukturu, glavne crte, izazove i zakone i pravila koji regulišu međunarodne mobilnosti (ako postoje). Počev od ove analize, partneri su otvorili zvanične kanale komunikacije sa lokalnim organima vlasti u cilju nalaženja zakonskog rešenja za priznavanje iskustava mobilnosti u školovanju.

Nakon analize i nakon uspostavljanja prvog kontakta sa institucijama, objavljeni su prvi pozivi za učešće u zemljama pošiljaocima kandidata. Svaki partner sa Zapadnog Balkana je promovisao ovu priliku u stručnim školama u svojim mrežama i organizovao događaje da objasni školama pravni okvir iskustava mobilnosti u učenju INTERVET-a.

Uniser se uz podršku svakog lokalnog partnera pobrinuo za izbor i pripremu učenika i zaposlenih koji su učestvovali u programu mobilnosti. Štaviše, svaki lokalni partner je bio uključen u sve faze upravljanja mobilnošću, i stekli su iskustvo o tome kako da usmeravaju i prate učenike, kako da upravljaju projektom i partnerstvom i kako da reše svu dokumentaciju i administrativna pitanja. Zahvaljujući godinama saradnje, stručne škole sada su u kontaktu i u stanju da sarađuju. Znaju kako da pripreme i upravljaju projektom, razvili su širu mrežu na lokalnom i međunarodnom nivou.

Kako bi se organizacijama sa Zapadnog Balkana olakšalo upravljanje aktivnostima mobilnosti i podela informacija sa njihovom mrežom škola, stvoren je prostor u okviru platforme Movingeneration koja omogućava partnerskim organizacijama da:

- planiraju tokove mobilnosti zajedno sa partnerima domaćinima;
- izaberu učesnike onlajn;
- podele informacije sa učesnicima preko platforme;
- podele sa partnerima domaćinima informacije o budžetu i datumima mobilnosti;
- čuvaju sve podatke o mobilnosti na sigurnom mestu.

Movingeneration je korišćena samo za poslednju turu mobilnosti, međutim, pokazala se kao koristan alat koji će sve partnerske organizacije koristiti za svaki naredni projekat mobilnosti, svedjedno da li se finansira iz Erasmus+ ili drugih fondova.

Model konzorcijuma i razvijeni IT alati koji se i dalje poboljšavaju i ažuriraju, koriste se sada u svim zemljama Zapadnog Balkana i omogućavaju svake godine učešće sve većeg broja učenika/studenata u stručnom obrazovanju u iskustvima mobilnosti koji menjaju živote širom cele Evrope.

7. Uticaj

Zahvaljujući projektu, uspeli smo da ostvarimo značajan uticaj na učesnike u aktivnostima mobilnosti (učenici/studenti i zaposleni u organizacijama stručnog obrazovanja).

Kod učenika/studenata su prilike za mobilnost imale uticaj kako u pogledu bolje zapošljivosti, tako i u smislu razvijanja svesti o EU. Iskustva zasnovana na radu u inostranstvu su dovela do sticanja ključnih kompetencija i profesionalnih kompetencija. Projekat je posebno predstavljao priliku za sve učesnike da steknu samopouzdanje i planiraju svoju budućnost u skladu sa onim što su naučili tokom iskustva u inostranstvu.

Kratkoročne mobilnosti učesnika:
Razvoj novih profesionalnih veština: 4,1 od 5 u proseku
Razvoj novih ključnih kompetencija: 4,3 od 5 u proseku
Dugoročne mobilnosti učesnika:
Razvoj novih profesionalnih veština: 3,5 od 5 u proseku
Razvoj novih ključnih kompetencija: 4,1 od 5 u proseku

4

Za nastavnike i zaposlene organizacija stručnog obrazovanja, kompetencije koje su stečene pokrivaju područje upravljanja projektima transnacionalnih aktivnosti kao i metodologiju planiranja i podučavanja sektorskih predmeta. Važno je da se napomene da je ovo važan rezultat, uzimajući u obzir da su uopšteno sve aktivnosti i obuke bile na engleskom jeziku i

⁴ Samoprocena učesnika, konačni upitnik koji su popunili 15 učesnika dugoročnog programa mobilnosti i 192 učesnika kratkoročnog programa mobilnosti.

da je postojala jaka jezička barijera za nastavnike i zaposlene (posebno nastavnike stručnih predmeta).

Indirektno, projekat je doneo važnu promenu u sistemu stručnog obrazovanja uključenih zemalja Zapadnog Balkana. Masivno investiranje u aktivnosti izgradnje kapaciteta generisalo je promenu inicijalne situacije za zaposlene u stručnim školama na Zapadnom Balkanu. Oni su stekli znanje o svim aspektima mobilnosti: upravljanje (KA1) projektima, integracija transnacionalnih aktivnosti u njihovu metodologiju podučavanja, kao i veći nivo znanja o Erasmus+ programu, ECVET-u i ostalim alatima. U bliskom kontaktu sa lokalnim i nacionalnim akterima i organima vlasti u području obrazovanja, sve partnerske organizacije sa Zapadnog Balkana razvijaju ekspertizu i kontakte koji su bitni za uvođenje važnih inovacija u nacionalnim sistemima stručnog obrazovanja, čime se ubrzava proces reforme koji je u toku u cilju pridruživanja Evropskoj uniji.

Poslednje, ali ne i najmanje bitno, INTERVET WB je bila važna prekretnica za jačanje saradnje između Evropske unije i zemalja kandidata za članstvo u oblasti stručnog obrazovanja.

8. Zaključci i preporuke

Sprovođenje ovog projekta, kao jedne od prvih inicijativa za uvođenje mobilnosti u učenju na Zapadnom Balkanu, kao i lansiranje projekta u istom periodu kada je izbila pandemija koronavirusa Covid-19 bilo je veoma izazovno, ali istovremeno, rezultati koji su postignuti su veoma nagrađujući za sve uključene partnere kao i za lokalne zajednice.

Ovo su ključne naučene lekcije koje želimo da podelimo sa drugima:

a. Mobilnost van Evropske unije: veoma moćan alat koji treba dalje razvijati

Prva tačka koju treba naglasiti jeste da je jako važno da se razvije svest o tome da postoji velika potreba za učenje kroz mobilnost i da mobilnost ima naknadni uticaj na sisteme stručnog obrazovanja van Evropske unije. Svi partneri koji već saraduju sa Erasmus+ programom primetili su da u zemljama Zapadnog Balkana koje ranije nisu mogle da iskoriste prednosti programa kao što je Erasmus+ ova vrsta iskustva može da donese ogromnu dodatnu vrednost učesnicima, pa samim tim i lokalnim zajednicama.

Zahvaljujući ovim pozitivnim iskustvima, bilo je dosta interesovanja iz stručnih škola u zemljama Zapadnog Balkana koje su voljne da pošalju svoje učenike/studente u inostranstvo radi prakse. Međutim, pošto nacionalne agencije za Erasmus+ postoje samo u Srbiji i Severnoj Makedoniji, mnoge od njih ne mogu da učestvuju u programu u svojstvu organizacija koje šalju kandidate na program mobilnosti. Iz ovog razloga, želeli bismo da predložimo da se ubrza proces uspostavljanja Nacionalnih agencija u svim zemljama Zapadnog Balkana, kako bi se dala prilika svim školama na Zapadnom Balkanu da lako saraduju sa evropskim školama i da tako podrže stvaranje EU identiteta i osećaja pripadnosti.

b. Mobilnost u srednjem stručnom obrazovanju upoređena sa mobilnošću u sferi visokog obrazovanja: obratite pažnju na budžet

Još jedna važna naučena lekcija za upravljanje projektima odnosi se na budžet. Da bi izračunala iznos grantova za izdržavanje kandidata u pilot pozivima, Komisija je rešila da koristi sistem koji je sličan onome koji se koristi za računanje grantova za visoko obrazovanje u programu Erasmus+, što je dovelo do grantova za izdržavanje koji su 25-30% niži od onih koji se koriste za mobilnost u stručnom obrazovanju u EU zemljama.

Međutim, ovaj sistem ne uzima u obzir činjenicu da su učenici koji učestvuju u projektima iz sistema stručnog obrazovanja, a ne iz sistema visokog obrazovanja, odnosno da su mlađi i manje samostalni od studenata visokog obrazovanja, zbog čega im je potrebna značajna podrška u organizaciji njihovih stažiranja u inostranstvu. Štaviše, često dolaze iz teških okolnosti u zemljama sa nepovoljnom ekonomskom situacijom, pa ih ni njihove porodice ne mogu puno finansijski podržati.

Iz svih ovih razloga, kako bi se osigurao jednak i pravičan pristup ovoj vrsti iskustva predlažemo da se u budućim pozivima koristi sistem dnevnica koji se koristi za stručno obrazovanje, a ne onaj sistem koji se koristi za visoko obrazovanje.

U zaključku možemo da kažemo da je projekat INTERVET WB dao važan doprinos sejanju semena kulture mobilnosti u učenju u zemljama Zapadnog Balkana.

Ova mala semena će rasti zaista brzo, procvetaće i raširiće se u punom kapacitetu kako bi obogatili, inovirali i povezivali ljude, čime će se unaprediti ekonomski razvoj i promovisati zajedničke vrednosti u svim zemljama kandidatima za članstvo u EU.